

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2

(Суми, 19 травня 2017 року)

Суми
2017

Подальша доля родини склалася так, що лише Ніна Варфоломійвна залишилася в батьківській хаті. Сестри пороз'їжджалися по всій Україні. Дуся і Надя переїхали до Криму (Ялта), Маруся вийшла заміж, працювала в колгоспі в селі Помірки. Молодша сестра вивчилася на медсестру, працювала на китобійному кораблі, де познайомилася з своїм майбутнім чоловіком. Він литовець, тому Галина переїхала і нині проживає у Литві. Ніна Варфоломійвна все життя пропрацювала в колгоспі. Нині проживає у Сумах. Зв'язок підтримується лише з молодшою сестрою, з іншими сестрами листувалися рідко. Дві з них померли, доля іншої (Дусі) невідома.

ТУРЧИН О.

(науковий керівник – к. і. н., доц. В. А. Нестеренко)

СПОГАДИ ПРО ВОЄННИЙ ПЕРІОД*

Турчин Ганна Олександрівна народилася в 1937 році в с. Комиші Охтирського району. Навчалася в Комишанській школі, де закінчила 7 класів, потім ще 3 роки навчалася у вечірній школі. Має одну сестру. Батьки ніде не працювали мали, 50 соток землі, тримали домашнє господарство (курей, свиней, був кінь).

Про гододомор 1932-1933 років чула від батьків. В її селі одяг міняли на висадки з буряків, а деякі ще мали змогу пекти паляниці Подруга її матері йшла міняти одяг на їжу і зустріла по дорозі дуже красиву дівчину, але уже опухлу від голоду і дала їй

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

шматочок паляниці. Та коли поверталася назад вона була уже мертва. А ця ситуація сталася з бабусею Ганни Олександрівни: була маленька хатина і вікно біля печі, в яке було видно сусідній двір, вони побачили як до сусідки прийшов молодий парубок, але не вийшов від неї. На наступний день його почала шукати родина, але уже було занадто пізно, знайшли тільки його останки в її погребі.

Батько Ганни Олександрівни служив в Японії після чого відразу ж був направлений до Берліна. Про вступ німецької армії знає мало, але добре пам'ятає, що у них на задньому дворі був німецький штаб і крізь двір кожен день їздили танки. Зі сльозами на очах згадує молодого лейтенанта, якого було вбито і поховано у сусідів на огороді. З німцями стикалися часто, говорить, що маленька ж була хоч і війна, а якусь іграшку мати хотілося. Просила бабусю щоб та зробила м'яч з ниток. Та коли вона хотіла відрубати нитку, сталося так що відрубала собі пальця. А німець, який часто був у них вдома, посипав рану якимось білим порошком, приклав палець і він приріс. Все своє життя жінка проходила з пальцем, але не відчувала його.

Про перемогу пам'ятає мало, згадує як повернувся батько та вона вперше побачила білу муку і нарциси на листівках. Привіз жіночі сукні їй і сестрі, та вона своє плаття порізала на носовички і роздала пастухам, а потім з матір'ю ходила по вулиці збирали клаптики. Після війни її батько пішов працювати в колгосп, там і мати працювала. Про голод 1946-1947 років знає, але говорить що в її сім'ї їжа була, бо її дід працював на маленькому складі з зерном і крав додому крупи.